

olyan nagy mértékű, mint azt korábban feltételezték. Az anyag inkább szétszóródott, elkallódott, kikerült abból a szerves egységből, ahol keletkezett, s így a kutatás számára elérhetetlenné vált. Most a legfontosabb feladat ezek őrzési helyének pontos feltérképezése, majd összegyűjtése és levéltári rendezése. Ilyen céllal alakult meg nemrég az ELTE Egyetemi Levéltára, amely napjainkban főleg a veszélyeztetett levéltári anyag mentését és feldolgozását végzi. Az előadó szólt még az összegyűjtött iratok és dokumentumok jelentős tudományos értékéről, és ismertette az egyetem történetének fő forráscsoportjait, s szorgalmazta az egyetemmel kapcsolatos szétszóródott tárgyi emlékek összegyűjtésére egyetemi múzeum létrehozását.

Kállay István tanszékvezető egyetemi tanár referátumában a forráskutatásról, forráskiadványokról beszélt. Kiemelte annak fontosságát, hogy az elmúlt években a történeti segédtudományok terén elért kutatási eredményeket minél hamarabb rendszerezék és közzétegyék. Szólt a szakosztály gondozása alatt álló „Családtörténeti Adattár” című sorozatról. A szerkesztők évente egy-egy ilyen kötet megjelenését tervezik, amelyek forrásközléseket és -feldolgozásokat egyaránt tartalmaznak. A kötetek majd az elkészült anyagok sorrendjében közlik a magyarországi családokat. Kb. 40 000 családra vonatkozó adatokat kívánna összeállítani. Feladatuk közé tartozik még az is, hogy a XVIII–XIX. századi nemességösszeírások anyagát közzétegyék, ami jelentős mértékben segítené a birtoktörténeti kutatásokat.

Gazda István tudományos kutató „Bibliográfia és forráskutatás” című előadásában a bibliográfiakészítés mostoha megítélését ecsetelve beszélt a megszakadt nagy bibliográfiai sorozatokról, például Gulyás Pál művéről, s a mai lehetőségekről. Szólt arról, hogy a megfelelő bibliográfiák hiánya a tudományos kutatást milyen mértékben hátráltatja.

Máthé Gábor az Államigazgatási Főiskola tanszékvezető tanára a közigazgatás-történet és a kortörténet kutatásának összefüggéseit elemezte, s utalt e témák iránt mind itthon mind külföldön megnőtt érdeklődésre. Az összehasonlító kutatási módszer hasznosságát hangsúlyozva kiemelte: olyan jogintézményeket kutassunk, amelyekből a ma embere is vonhat le tanulságokat. Kovacsics József tanszékvezető egyetemi tanár a II. József kori népszámlálás jelentőségéről, tudományos értékéről s a fejlődésre gyakorolt hatásáról beszélt, e népszámlálás 200. évfordulója alkalmából. Az előadásorozat záróakkordjaként Révész T. Mihály tanszékvezető egyetemi docens a XVIII. században népszerű több kiadást megért, de azóta méltatlanul elfelejtett jogi munkáról, Szegedi Tyrociniumáról tartott előadást, amiben e mű jelentőségét, utóéletét s a szerző rövid életrajzát ismertette.

Sáry Frigyes

DOI: <https://doi.org/10.55051/JTSZ1986-1p89>

A MAGYAR JOGÁSZ SZÖVETSÉG JOGTÖRTÉNETI BIZOTTSÁGA

A hazai jogtörténet-tudomány hosszú ideig egyetlen szervezete volt a felszabadulást követő években alakult Jogtörténeti Bizottság, amelyhez nemrégiben csatlakozott a Jogtörténeti Baráti Kör.

A Bizottság nemcsak a jogtörténetet hivatásszerűen művelőknek biztosított és biztosít nyilvánosságot, hanem a rokontudományok művelőinek, a jogászai pályán működő, az állam- és jogfejlődésünk iránt aktív érdeklődést mutató szakembereknek. Alapvető szerepet játszott a jogi karok jogtörténeti műhelyeinek integrálásában. (A jogtörténettel hivatásszerűen foglalkozók 90%-a tanszékeken dolgozik.)

Kéthavonta vitaulésekre kerül sor, melyeken olykor több tucatnyi hallgató előtt rész-kutatásaik eredményeit mutatják be az előadók, s a résztvevők nemegyszer vitáznak a jogtörténeti, s rokonterületi monográfiákról.

(Példaként az utolsó 5 évben megvitatott kiemelkedő jelentőségű monográfiákat említhetjük. Így: Ruszoly József „A választási bíraskodás fejlődésé”-t bemutató dolgozatát, Tárkány Szücs Ernő „Magyar jogi népszokások”-at elemző munkáját, Varga János „Deák Ferenc és az első magyar polgári büntető rendszer tervezete” című előadását.)

A vitaulések témái átfogták a magyar állam- és jogfejlődés szinte teljes spektrumát. Meghatározó súllyal az alkotmányjogi, közigazgatás-történeti előadások szerepeltek; a civilisztikatörténeti kutatások ismertetése sajnálatos módon háttérbe szorult. Igaz, a referátumokat vagy a kutatási tervvállalások vagy a jogtörténetet nem hivatásszerűen művelők érdeklődése határozza meg.

A Bizottság feladatának tartja, hogy bevonja tevékenységébe és szakmai orientálásában segítse a jogászai hivatást gyakorlók mind szélesebb körét. Ezt szolgálja az évente meghirdetett jogászszövetségi pályázat, amely közigazgatás-történeti, jogtörténeti témák feldolgozására ösztönöz. Eredményeként születtek értékes, új kutatásokat tartalmazó pályázatok, bár a színvonal a pályázók széles köre miatt egyenetlennek mondható.

A Jogászszövetség Jogtörténeti Bizottságának tudományszervező tevékenysége nem merül ki az eddig említettekben, hanem rendszeresen kitekintenek más jogi tudománnyal foglalkozó társaságok munkájára is. Így az Államigazgatási, a Büntetőjogi és Kriminális-tudományi Bizottsággal közös témákban együttes munkaértekezlet rendezésére is nyílt alkalm.

A „Magyar büntető törvényhozás 100 éve” c. nemzetközi tanácskozás sikerében nem kis szerepet vállalt a Jogtörténeti Bizottság.

Az évtizedek során a nemzetközi tudományos együttműködés kialakításában, fejlesztésében is példás részt kért a joghistorikusok e testülete. Így rendezvényein előadóként gyakorta szerepelhettek külföldi szakemberek is. A közelmúltban Prof. Dr. Erwin Melichar (Wien), Prof. Dr. Hans Ankun (Amszterdam), Prof. Dr. Pirmin Spiess (Mannheim) és Dr. Reinhard Schiffers (Bonn) tartott értékes előadást.

A Jogtörténeti Bizottság sokáig nem rendelkezett időszaki kiadvánnyal. Ezen változtatott a Jogtörténeti Tanulmányok c. sorozat, amely 1966-ban jelentkezett először a Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó gondozásában. 1985-ig 5 kötet jelent meg, segítvén a tudományterület eredményeinek széles körű megismertetését. Az 5. kötetet már a Tanulmánykiadó adta ki – oktatási segédanyagként is használható.

A Jogtörténeti Bizottság több évtizedes gazdag, szerteágazó tevékenységének illusztrálására álljon itt az elmúlt év magyar előadásainak változatos listája: Kajtár István nyitotta a sort a pécsi Janus Pannonius Tudományegyetemről „Arisztokraták a magyar katolikus püspöki karban” című dolgozatával, majd Kähler Frigyes (MNME Miskolc) előadására került sor „A pizetumjog a középkorban” címen. Járó Péter bírósági tanácsos „Rupert Dezső, egy demokrata politikus jogi nézetei és kritikája” c. előadása után már az idén januárban

hangzott el Kállay István (ELTE Bölcsészettudományi Kar) dolgozata „Óvadék a magyar feudális jogban” címmel.

– Sz –

DOI: <https://doi.org/10.55051/JTSZ1986-1p91>

„AZ ÓVADÉK A MAGYAR BÜNTETŐJOGBAN” (CAUTIO FIDEJUSSORIA)

KÁLLAY ISTVÁN ELŐADÁSA A MAGYAR JOGÁSZ SZÖVETSÉGBEN

Kállay professzor nagy levéltári anyagot feldolgozva, átfogó képet nyújtott a magyar jogtörténet egyik kevésbé feldolgozott intézményéről az óvadékról, a feudalizmus időszakában.

A római jog a kaució a perbeli képvisellel kapcsolatban ismerte, a képviselőt kaució adására kötelezték, ebből a felperes vagy az alperes károsodása esetén kielégíthette magát. A másik előfordulása a kauciónak: a szolgálakkal kapcsolatos jogsegély, amikor az alperest kaucióra kötelezték, hogy ne zavarja tovább a felperest.

Magyarországon az 1445:X.tc-ben találjuk először annak a nyomát, hogy akiket kaució alapján elengedtek, nem kell azt megfizetniük. A hatalmaskodással kapcsolatban tehát már Mohács előtt ismert volt a kaució. Az Érszegi Géza által szerkesztett Dózsa-kötetben is több ilyen ügyet találunk: kártérítés fejében elfogott parasztokat kezesség mellett engedtek ki.

A magyar feudális joggyakorlatban e két kifejezés, de különösen a kaució, nagy karriert futott be. Óváspénzt vagy büntetést jelentett. A *cautio damni infecti* a fenyegető kár iránt való „bátorságosítást”, a *cautio de dolo* csalás ellen való „bátorságosítást”, a *cautio de pretio restitutende* a jószág árának visszafizetését, a *cautio juratoria* az „esküvésí bátorságosítást”, a *cautio legatorum servandorum* hagyomány kifizetéséről adott biztosítékot, a *cautio literaria* írott kezességet, a *cautio litis sumptuum* perköltség megtérítéséről adott biztosítékot, a *cautio pignoratitia* zálogadás általi kezességet, a *cautio subjectiva summa* óvatolást, a *cautio nales* kezeslevelet, a *cautionalis summa* pedig magát az óvadékot jelentette.

A legérdekesebb, a magyar fejlődést legjobban tükröző kifejezés a *cautio fidejussoria* „kezeségi bátorságosítás, biztosíték” és a *cautio expeditoria* „szavatosság, vagyis *evectio*”. Ennek felel meg Varga Endre – a szerző által idézett – meghatározása, aki szerint a kezesség a mások kötelezettségéért vállalt jótállás. A magyar joggyakorlatban a kezesség és a jótállás összeolvadt. Erre az előadó több érdekes példát hozott illusztrációként.

Áttekintette a régi jogi irodalmat is, kihangsúlyozta, hogy a korai szerzők (Werbőczi, Szegedi) nem említik, csupán a későbbi időszakban tevékenykedő jogtudósoknál fordul elő (Kelemen, Frank, Wenzl, Zlinszky) a téma.

Az 1770-es évektől kezdve a kauciót betáblázták a megyei és városi betáblázási könyvekbe. Az 1780-as évektől kezdve ezt tették a katonatiszti kaucióval is.

Kállay professzor szólt az óvadék ellenében való szabadlábra helyezés intézményéről is. Ennek meglétét számos, elsősorban úriszéki és a városi joggyakorlatban fellelhető példával illusztrálta.

P. A.